

konávať opatrenia, ktoré by narušili alebo zmenšili majetkovú podstatu podnikov, alebo ohrozili ich riadny chod. Sú povinní viesť a spravovať tieto podniky so starostlivosťou riadneho obchodníka v súlade s hospodárskymi, národnými a inými verejnými záujmami štátu.

2. Dočasní správcovia menovaní podľa vlád. nar. č. 137/39 Sl. z. v znení nariadenia s mocou zákona č. 327/ Sl. z. a č. 197/40 Sl. z. a podľa nariadenia s mocou zákona č. 273/41 Sl. z. zostávajú vo svojich funkciách až do vymenovania núteného správcu, podľa tohoto nariadenia.

3. Na dočasných správcov vzťahujú sa všetky ustanovenia tohoto nariadenia, aj nariadenia s mocou zákona č. 273/41 Sl. z.

§ 3.

1. Povereníctvo Slovenskej národnej rady pre veci hospodárske a zásobovacie vymenuje do podnikov uvedených v § 1 nútených správcov.³

2. Povereníctvo Slovenskej národnej rady pre veci hospodárske a zásobovacie môže od vymenovania núteného správcu odhliadnúť v tých prípadoch, keď doterajšie vedenie podniku poskytuje svojou politickou, národnou, mravnou a odbornou kvalifikáciou, dostatočnú záruku za to, že podnik, resp. závod bude spravovaný podľa § 2.

§ 4.

Povinnosti a práva núteného správcu určí povereníctvo Slovenskej národnej rady pre veci hospodárske a zásobovacie.

§ 5.

1. Ak sú súčiastkou podniku nehnuteľnosti, poznačí sa zavedenie i zrušenie vnútenej správy do príslušnej knihy. Poznámka má ten účinok, že nútenú správu možno viesť proti každému, kto po poznámke nadobudol práva k podniku.

2. Ak je držiteľ podniku zapísaný vo firemnom registre, poznačí sa v tomto registre u príslušného krajského súdu uvalenie vnútenej správy, meno núteného správcu, ako aj zrušenie vnútenej správy.

§ 6.

Exekúciu na podniky a účasti zaistené podľa tohoto nariadenia možno vykonať len so súhlasom povereníctva Slovenskej národnej rady pre veci hospodárske a zásobovacie.

§ 7.

Kto poruší tieto ustanovenia, dopúšťa sa prečinu a potrestá sa trestom na slobode do 5 (päť) rokov a peňažitým trestom do 10 miliónov korún, prípadne konfiškovaním majetku.

§ 8.

Toto nariadenie vykoná Povereníctvo Slovenskej národnej rady pre veci hospodárske a zásobovacie.

Slovenská národná rada

Sb. n. SNR, čís. 11/1944.

[56]

1944, 10. září. Banská Bystrica. — Slavnostní provolání, ohlašující svolání sjednovacího sjezdu Komunistické strany Slovenska s Československou sociálně demokratickou dělnickou stranou na Slovensku.

³ Ve vzpomenuých směrnících pověřenectva SNR pro věci hospodářské a zásobovací z 12. 9. 1944 se pravilo, že vnučeným správcem arizovaného podniku se může stát i jeho bývalý židovský majitel; toto opatření však nebylo míněno jako restituce.

Sjednocovací sjazd

Komunistickéj a Sociálne demokratickej strany robotníckej na Slovensku
radostnou skutočnosťou!

V doch, keď celá pracujúca trieda stojí jednotne so zbraňou v ruke, v boji proti besnému svojmu nepriateľovi — fašizmu, keď celý národ chápe silu jednoty pre boj za národné oslobodenie, konečne prehovorila otvorene aj dávna túžba pracujúcich po sjednotení oboch marxistických strán v stranu jednotne organizovanú.

Náš terajší spontánne spoločný boj, ktorý my doma v jednote a za podpory socialistického štátu SSSR víťazne dobojujeme, bol najpresvedčivejším argumentom pre sjednotenie našich síl na ďalší boj za spoločný náš cieľ: spravodlivejší sociálny poriadok pre pracujúce masy.

Tento vysoký spoločný náš cieľ stavia sa nám na dosah v dnešnej historickej dobe, ak sme v stave veľkoryse a rázne odstrániť každú prekážku, ktorá by súběžne hatila dosiahnutie cieľa.

Keď pred rokom sišli sa zástupcovia oboch socialistických strán, aby sa dohodli na sjednotení,¹ bolo to preto, aby vyhovelí želaniu širokých ľudových mäs, ktoré už skoršie v krvavom krste vojny a pod tým istým útlakom vládneho režimu, prestaly cítiť stranícky a cítily jednotne — socialisticky.

¹ Slovenská organizace Čs. sociálně demokratické dělnické strany byla v předmnichovském Československu ovládána pravicovým vedením; v parlamentních volbách r. 1935 získala 184.006, tj. 14.43 % hlasů slovenských voličů. (Zprávy St. úřadu statistického, roč. XXVII, č. 43—47, ř. B, č. 21—25.) V řadách slovenského sociálně demokratického členstva sílily před Mnichovem levicové proudy směřující k dohodě a k akční jednotě s komunisty, které zasáhly i část vedení, zejména sociálně demokratické mládeže.

Pravičáci, třebaže byli ochotni k dohodě s luďáky, nebyli přijati na milost, a činnost sociální demokracie na Slovensku byla zastavena již v listopadu 1938. Tím přestala slovenská sociální demokracie existovat. Její předválečný vůdce I. Dérer přežil druhou světovou válku v Protektorátě, I. Markovič zahynul v únoru 1944 v nacistických koncentračním táboře. Poslanec J. Bečko, slovenský pravicový sociální demokrat, se stal členem londýnské čs. vlády; z ostatních slovenských sociálních demokratů byl v londýnské sociálně demokratické emigraci činný zejména J. Čaplovič, inklinující k levici.

Společný protifašistický boj v těžkých dobách předmnichovských, zrada pravicového vedení a společná ilegální činnost, to vše sblížovalo komunisty se sociálními demokraty, zejména se sociálně demokratickými dělníky a posilovalo tendence k jednotě. Již v únoru 1940 se sešla v Žilíně skupina bývalých sociálně demokratických funkcionářů, kteří schválili prohlášení k pracujícím lidu Slovenska, jež bylo otištěno v ilegálním ústředním orgánu KSS Hlas lidu. Dokument, odmítající spolupráci s vlastní buržoazií, politiku vůdců II. internacionály a vládu luďácké kliky, končí tímto prohlášením: „Přišli sme preto k záveru, že ku skutočnej slobode národov a k uskutočneniu socializmu vedie len jediná cesta, a to je cesta jednotného revolučného hnutia pracujúcich mäs, vedeného komunistickými stranami v jednotlivých štátoch, zatiaľ čo Sovietský sväz pripravuje si strategické pozície k rozhodnému boju medzi kapitalistickým a socialistickým spoločenským poriadkom, zbavujúc súčasne ľud vykorisťovania a utlačania vlastnou buržoaziou (Západná Ukrajina, Záp. Biela Rus, Finsko). Veríme, že toto naše stanovisko je výrazom smýšľania všetkých dôsledných socialistických robotníkov, našich bývalých členov, s ktorými spolu prechádzame pod zástavu Marxa, Engelsa, Lenina a Stalina.“ (Viz Sborník Ústavu Slovenského národného povstania, roč. II., č. 2, str. 120—121.) Toto prohlášení rovnalo se fakticky přechodu na pozice KSS. Do podzimu r. 1943 vytvořily se mezi komunisty a sociálními demokraty velmi těsné vztahy, a to jak mezi dělníky, tak levicovými funkcionáři. Do té doby neexistovaly samostatné ilegální sociálně demokratické organizace. Na podzim 1943 aktivizovala se pod vedením Kapinaje, v předmnichovské republice bezvýznamného funkcionáře, který byl za slovenského státu zapojen ve skupině Flora, skupina pravičáků. Kapinaj založil několik místních ilegálních organizací a vystupoval jako představitel „ústředního výkonného výboru ilegální sociálně demokratické strany“. Spolupracoval hlavně se Šrobárem a udržoval styky s benešovskou zpravodajsko-politickou sítí. Podával do Londýna zprávy v čechoslovakistickém duchu, jichž benešovci využívali k podpoře své čechoslovakistické argumentace.

V. ilegální ÚV KSS jednal několikrát s Kapinajem, z ideových důvodů však dohoda nebyla možná. Také představitelé sociální demokracie, spolupracující s komunisty (J. Čech, J. Šoltész ad.) odmítli Kapinaje (AÚV KSČ Praha), vytvořili vlastní vedení (I. Horváth, J. Čech a J. Šoltész), uzavřeli dohodu s vedením KSS o vytvoření Slovenské národní rady a budoucím sjednocení obou stran. Na podzim 1943 (toto datum udává provolání z 10. 9. 1944; J. Šoltész v besedě o historii sjednocení sociální demokracie a KSS datoval schůzku s Husákem a Novomeským, na niž došlo k dohodě o sloučení, na únor 1944) se dohodli zástupci ÚV KSS se zástupci sociální demokracie, že sloučení obou stran se uskuteční ihned po osvobození, aby pravičáci nemohli obnovit své pozice a strhnout na sebe vedení (podle rozmluvy s J. Šoltésem).

Bolo to želanie, ktoré spontánne vyvrelo z duše ľudu, ktorého politická sloboda bola tisovským režimom potlačovaná, ktorého vodcovia i členovia boli pre svoje presvedčenie žalárovani a mučení.

Z utrpenia ľudu, z jeho nádeje v lepšiu budúcnosť a šťastlivejší život v novom slobodnom socialistickom štáte, vyrástla túha po sjednotení socialistických strán, aby bola zaručená jednotná línia v borbe za jeho práva a v novom štáte také zastúpenie, aké mu patrí.

Sjednotenie socialistických strán slovenských je nielen príkazom doby, je vyjadrením skutočného stavu smýšľania robotníckej triedy a pracujúcej inteligencie a jediným nutným dôsledkom vyspelej politickej úrovne ľudu.

Ihneď v prvých dňoch poprevratových bola na konferencii v Banskej Bystrici potvrdená skoršia dohoda o sjednotení, ktorého verejným manifestačným prejavom bude sjazd, ktorý sa bude konať dňa 17. septembra 1944 v Banskej Bystrici.² Na tomto sjazde manifestačne zrodí sa jediná socialistická strana slovenská, ktorá naďalej podľa spoločnej dohody zástupcov oboch soc. strán ponese meno **K o m u n i s t i c k á s t r a n a s l o v e n s k á**.

AUD KSS Bratislava. Fond 13, inv. j. 1. Tišf. leták.

Myšlienka sjednocení s komunisty bola tiež veľmi živá medzi levicovými sociálnymi demokraty v londýnskej emigrácii. Tak napr. konferencie sociálne demokratických funkcionárov ve Veľkej Británii uložila v srpnu 1944 B. Laušmanovi, ktorý byl jmenován členem poradního politického sboru vládního delegáta Němce, aby na osvobozeném území působil k utvoření jednotného socialistického hnutí [Zd. Fierlinger, Ve službách ČSR, II. díl, str. 235]. Laušman ovšem přišel na Slovensko v době, kdy sjednocení již bylo provedeno. Zd. Fierlinger nedsílel v tomto směru názory ostatních levicových sociálních demokratů a údajně varoval slovenské soudruhy před překotným slučováním (srv. Právo lidu, 14. 2. 1946, č. 38, úvodník „Oč jde“). Viz též pozn. čís. 1 k dokumentu čís. 60.

² Všechny zásadní přípravy ke sjezdu KSS, na němž došlo ke sloučení se sociálními demokraty, vykonal jménem KSS ještě před Šmidkovo návratem z Moskvy G. Husák, pouze přesné datum sjezdu a přesný program byl určen až po poradě se Šmidkem. Programově bylo sloučení ohlášeno již v prohlášení KS² z 2. 9. 1944 (viz dokument čís. 51) a v úvodníku prvního čísla povstalecké Pravdy napsal K. Šmidke 9. 9. 1944 se vši určitostí: „Dohodli sme sa s vedením strany sociálne demokratickej o spojení našich strán v jednu stranu, ktorá sa bude menovať Komunistická strana Slovenska. Dňa 17. septembra bude manifestačný sjednocovací sjazd, na ktorom raz navždy chceme zlikvidovať rozcapartenosť robotníckeho a socialistického hnutia.“

Provolání ke sjezdu bylo uveřejněno též v Pravdě [10. 9. 1944]. Téhož dne uveřejnila Pravda úvodník člena vedení sociálně demokratické strany, býv. poslance D. Ertla „Za sjednotenie socialistických strán“ a směrnice pro sjednocovací sjezd, které stanovily mj.:

„1. Okresní vedúci strán alebo vedúci poverení závodných organizácií, politickí vedúci alebo velitelia väčších partizánskych oddielov a odborových organizácií, alebo im na roveň postavení funkcionári strán svojajte okamžite (v rozsahu, v akom to miestne pomery dovoľujú) okresnú konferenciu funkcionárov a popredných schopných členov strán.

2. Každá strana osobitne na okresnej konferencii prerokuje urýchlene otázku sjednotenia a určí svojho delegáta na sjezd.

3. Za každý okres, väčší továrenský podnik, veľkú skupinu partizánsku, odborovú organizáciu (železničiar-sku, prac. inteligencie a pod.) určený má byť jeden delegát za stranu Komunistickú a jeden delegát za stranu Sociálne-demokratickú robotnícku...

5. Okrem delegátov môžu sa zúčastniť sjazdu taktiež ďalší členovia oboch strán, zástupcovia národných výborov, úradov, korporácií a iných ustanovizní — ako hostia. Títo nech svoj úmysel zúčastniť sa sjazdu bezodkladne hlásia okresným vedúcim strán, resp. iným poverencom...“ (Pravda, 10. 9. 1944, čís. 2.)

Pro přípravu sjezdových jednání byl ustanoven Přípravný výbor, složený ze tří komunistů a tří sociálních demokratů (AÚV KSČ Praha). Za povstání až do sjednocovacího sjezdu vystupoval jako představitel vedení sociální demokracie na Slovensku D. Ertl.

Den před sjezdem, 16. 9. 1944, se sešla předporada sociálních demokratů (AÚV KSČ Praha), na níž agitovali pravičáci Kapinaj a Bahurinský proti sjednocení. Porada však vyzněla jednomyslně za jednotu (podle besedy s J. Šoltészem).